

FEZI, Bogdan Andrei. *Bucureștiul european*. București: Editura Curtea Veche Publishing, 2010, 160 p.

Bogdan Andrei Fezi, arhitect, a studiat la Universitatea de Arhitectură și Urbanism „Ion Mincu” (UAUIM), Universitatea din Nottingham, Școala de Arhitectură de la Paris-Belleville, obținând titlul de doctor în arhitectură și urbanism al Universității Paris VIII, cu mențiunea *très honorable avec félicitations*, în 2003. Șef de lucrări la UAUIM și director de proiect la Centrul de Cercetare, Proiectare, Expertiză și Consulting al Universității, lucrează în domeniul proiectării de arhitectură în Franța și România. Printre proiectele realizate amintim: Centrul de reeducare funcțională - Kerpape (Lorient), Școala Națională de Arte Aplicate - Nevers, Sală polivalentă- Chécyc etc. sau în colaborare: Cazino - Ribeaupillé, Restructurarea Centrului Spitalicesc Universitar Pontchaillou-Rennes, extinderea Palatului Victoria etc. A publicat numeroase studii și articole la Paris și București și este autorul cărții *Bucarest et l'influence française. Entre modèles et paradigme urbain. 1931-1921*, apărută la Editions L'Hartmann din Paris, în 2005.

*

Lucrarea își propune analizarea din punct de vedere arhitectural și urbanistic a istoriei Bucureștiului, de ieri și de astăzi, în perspectivă occidentală, fiind rezultatul proiectului de cercetare *București, „Micul Paris”. Modelul francez și european. Trecut și perspective în arhitectură și urbanism*, al Centrului de Cercetare, Proiectare, Expertiză și Consulting al Universității de Arhitectură și Urbanism „Ion Mincu” din București, proiect la care au mai lucrat alături de **Bogdan Andrei Fezi** arhiteții Ana Gabriela Tabacu și Dan Dinoiu. Studiul are la bază cercetarea unui amplu material documentar - cărți, articole, arhive, legislație din diverse țări europene și comunitare -, dar și informații provenite din contactele directe cu personalități ale școlilor de arhitectură, președinți de organizații profesionale, arhitecți-șefi de metropole, din spațiul european. Însotită de o prefață „inedită”, un interviu cu istoricul Neagu Djuvara - un martor al Bucureștiului interbelic -, „ghidul ideal care poate deschide poarta acestei lumi și a acestei cărți”, cartea beneficiază de un amplu material fotografic de epocă.

La începutul secolului al XIX-lea, Bucureștiul este văzut de călătorii străini ca un oraș al contrastelor: desfășurat pe o suprafață întinsă, „amestec de frumoase palate și sărace bordeie, uneori cu aspectul unui mare sat, alteori cu acela al unui oraș european”, o împletire ce „nu mai face parte din Orient, fără a aparține încă Europei”. Pentru realizarea obiectivelor de restructurare urbană și arhitecturală, orașul s-a lansat într-un lung proces de modernizare pus sub semnul occidentalizării, după cum preciza Regulamentul organic de la 1831: „Soarta Bucureștilor se va asemăna cu soarta tuturor orașelor Europei”. Sunt realizate lucrări ce le depășesc pe ale multor alte orașe europene: modificarea totală a cursului Dâmboviței, crearea de bulevarde peste vechiul țesut urban, extinderea orașului prin noi parcelări, remarcabile lucrări de arhitectură, începând cu a doua jumătate a secolului

al XIX-lea evoluția capitalei fiind impresionantă, ajungând la „rezultatele cele mai noi și mai avansate ale culturii moderne”. Au existat, însă, operațiuni urbane bucureștene planificate, preluate din practica franceză (strada dreaptă, alinierea, înălțimea constantă, uniformitatea fațadelor sau autorizația de construire), chiar înainte de secolul al XIX-lea, puțin numeroase, dar care au pregătit terenul pentru ideile importante venite, mai târziu, din Occident.

Fenomenul influenței franceze în secolul al XIX-lea s-a bazat pe o conjunctură deosebită: România a găsit în Franța cea mai bună susținere politică pentru realizarea idealurilor naționale de Unire și Independență, iar în Paris, cel mai bun model mondial de restructurare arhitecturală și urbană, devansând Viena, Barcelona sau alte orașe europene. Expresia „București – Micul Paris”, sintagmă asociată capitalei României, are sensul de oraș impregnat de cultură franceză și un ridicat nivel edilitar, cercetările istorice demonstrând că aproape toate transformările arhitecturale și urbane bucureștene din secolul al XIX-lea au fost legate de capitala franceză: întreaga organizare administrativă, legislația urbană, învățământul de arhitectură, străpungerea sau alinierea tuturor străzilor, schimbarea totală a cursului Dâmboviței și o mare parte a clădirilor emblematice ale Capitalei. Aerul franțuzesc îl face pe diplomatul francez Bois le Comte să declare, la 1834, că Bucureștiul „este imaginea împestrită a unei perioade de tranziție... un amestec de idei franceze și idei ruse... De altfel, tonul orașului este în întregime francez: limba, ținuta societății, hainele, moda și până și cărțile...”. Această imagine se păstrează și pentru începutul de secol XX, arhitectul francez Le Corbusier spunând că este un oraș care trăiește după ora Parisului, „încărcat de Paris... Chiar dacă banal, nu e deloc urât, dată fiind unitatea de proveniență, Bucureștiul nu are discordanțele și urâciunile orașelor nemțești. Privirile nu ți se opresc pe profiluri cunoscute sau pe ornamente știute pe dinafară. Pot să zboare libere spre idoli care trec”.

În secolul al XIX-lea și începutul secolul XX, majoritatea clădirilor monumentale din București sunt construite de arhitecți francezi școliți la Ecole des Beaux-Arts, sau de arhitecți români care își fac, în mare parte, studiile la Paris, unii dintre aceștia ocupând poziții-cheie în administrația bucureșteană, printre ei numărându-se Michel Sanejouand, Xavier Villacrosse, Dimitrie Berindei, devenit la întoarcerea în țară ministrul Lucrărilor Publice ș.a. Lista acestor arhitecți este lungă: Albert Galleron, autorul Băncii Naționale și Ateneului Român, Paul Gottereau - Fundația Universitară Carol I, extinderea Palatului Cotroceni, Cassien Bernard - Școala Națională de Poduri și Șosele, Albert Ballu - Palatul de Justiție, peisagistul Edouard Redont - Grădina Cișmigiu sau Iacob Melic - cazarma Malmaison, Ion Mincu - casa Monteoru, casa Vernescu, Școala Centrală, Petre Antonescu - Palatul Ministerului Lucrărilor Publice, Palatul Crețulescu, I.D.Berindei - Palatul Cantacuzino, Alexandru Săvulescu - Palatul Poștelor, Dimitrie Maimarolu - Cercul Militar, Palatul Camerei Deputaților, Ștefan Burcuș - Palatul Bursei și al Camerei de Comerț ș.a. La rândul lui învățământul de arhitectură din București este organizat pe baze pariziene.

Și după Primul Război Mondial, deși apar și alte influențele arhitecturale, Parisul rămâne destinația preferată unde studiază arhitecții români, clădiri importante din București fiind realizate, în continuare, de asemenea arhitecți cu studii în Franța: Horia Creangă - Imobilul Asigurare Românească, G.M. Cantacuzino - Palatul Băncii Chrissoveloni, Paul Smărăndescu - Palatul Universul, Duiliu Marcu - Școala Superioară de Război, Biblioteca Academiei Române. Dorința întoarcerii în România a acestora este exprimată „cu speranță și dragoste pentru țară”, așa cum remarca și Ion Mincu, unul din principalii fondatori ai stilului național românesc în arhitectură: „pe vremea mea era la Paris o serie de studenți așa de strălucită, încât credeam că, odată aceștia veniți în țară, vor crea un focar de știință, care să ducă faima noastră peste graniță”.

Pe lângă arhitecții francezi și români cu studii la Paris activează la București, încă din secolul al XIX-lea, numeroși profesioniști (arhitecți și ingineri) din diverse alte țări, o analiză onomastică a unei liste de arhitecți și ingineri evidențiind faptul că numai 10% din 100 de nume studiate sunt franceze, 35% fiind reprezentate de cele de origine germanică. Francezii ajung, însă, la comenzi mai importante și monumentale, ceea ce le conferă o notorietate covârșitoare. Restul de 50% sunt arhitecți români care au studii la Paris, ceea ce justifică preponderența modelului francez. În secolul XX, însă, întâlnim și alți arhitecți străini care au acces la comenzi importante, printre ei numărându-se: arhitectul olandez Edmond van Saaben Algi, autorul Palatului Casei de Economii și Consemnațiuni, și care contruiește, în colaborare cu arhitectul american Louis Weeks și inginerul Walter Froy, Palatul Telefoanelor. Sau arhitectul italian Giulio Magni care proiectează Hala Traian. De asemenea Parisul nu este unica destinație de studii a românilor, Alexandru Orăscu urmând studiile Academiei de Arte din Berlin, devenind apoi arhitect-șef al orașului. Sau Cristofi Cerchez, autorul vilei Mina Monovici, urmează studii la Milano ori Ion N. Socolescu, care face studii atât la Paris cât și la Milano.

În perioada interbelică, Bucureștiul devansează o bună parte din metropolele lumii în ceea ce privește operațiunile urbane și este recunoscut pe plan internațional ca având unele dintre cele mai importante realizări și „științe comunale” din lume. Multe din monumentele realizate acum primesc medalii de aur și mari premii la expoziții internaționale, iar capitala României începe să joace rolul de „prima metropolă occidentală, cu utilajul, cadrele, atmosfera și energia creatoare civilizatorie pe care le include spiritul cu adevărat european”. Apare prima generație românească eliberată de complexul Occidentului, un exponent al acesteia fiind Marcel Iancu, care își face studiile de arhitectură la Zürich. Reperetele europene ale Bucureștiului se diversifică, însă Franța rămâne elementul central. În căutarea unei motivațiuni pentru răspândirea modernismului în fața arhitecturii național-românești, G.M. Cantacuzino propune, la 1937, „să privim întâi peste hotare înainte de a răspunde” și alege exemple cu „rol hotărâtor” din Germania, Olanda, țările scandinave, dar și Italia și chiar URSS, în final arhitectul concluzionând că „Franța a rămas de la război încoace marele atelier al tuturor experiențelor”.

După ocuparea României de către trupele sovietice și falsificarea alegerilor din 1946, programul pus în aplicare de către comuniști va include, pe lângă naționalizarea averilor, suprimarea

partidelor politice, desființarea libertăților de exprimare sau represiviunile sângeroase, și ruptura de Occident, fenomen care atinge sub diverse grade viața arhitecturală și urbană. Pe lângă învățământul de arhitectură, și practica profesională cunoaște același fenomen de degradare. Sovietizarea arhitecturii, „socialistă în conținut și națională în formă”, conduce la măsuri aberante. Nu trebuie omis faptul că în această perioadă s-au construit și ansambluri urbane și au apărut realizări arhitecturale de nivel înalt, chiar dacă unele dintre ele sunt proiecte vechi puse în aplicare abia după război: continuarea bulevardului Dacia (porțiunea dintre Piața Romană și Calea Griviței), inelele de circulație menite să rezolve problemele de trafic, metroul bucureștean, inaugurat în nov. 1979, sistematizarea pieței Unirii, sau Nicolae Bălcescu, construirea Teatrului Național sau a Hotelului InterContinental. Însă marea ruptură din istoria urbană a Bucureștiului și îndepărată față de tradițiile europene a fost intervenția brutală pentru realizarea ansamblului casei Poporului, care, dincolo de victimele umane și istorice ale demolărilor, neagă logica urbană acumulată de peste un secol pentru a construi o arteră fără conexiuni cu restul capitalei și ieșită din sistemul tradițional radio-concentric.

După ruptura cu Occidentul din timpul dictaturii comuniste, după 1990 Bucureștiul reînnoadă relațiile cu Vestul și cu propriul trecut. Revenirea, însă, se dovedește un proces de lungă durată, lipsa de control și de restructurare ducând la deriva față de problematica tradițională a orașului și de practica occidentală. Rezultatele nu s-au lăsat așteptate: arhitectura este adesea în dizarmonie cu situl, monumentele istorice sunt lăsate pradă distrugerii, fără ca proprietarii să fie sancționați, transportul tinde către saturație, poluarea depășește cu mult limitele admise prin lege, iar spațiile verzi și-au redus suprafața la jumătate, transformând Bucureștiul într-un oraș aflat mult sub nivel european. Conform *Declarației de la Cluj* (2008) a Ordinului Arhitecților din România, la nivelul întregii țări „orașele sunt lipsite de viziune pentru dezvoltare și nu sunt privite în context european”.

„Bucureștiul trebuie să se trezească acum. Dacă toate neajunsurile regulamentelor urbane ar fi rezolvate astăzi, ar mai dura încă 10 ani până la aplicarea lor generalizată și încă 50 de ani până la o mai bună sistematizare a orașului”, în așa fel încât „visul întrerupt” al arhitectului Marcel Iancu, din 1935, să devină realitate: „Bucureștiul astfel refăcut va fi în 50 de ani un oraș fericit și sănătos, un oraș-grădină, cu parcuri și palate”.